

БӨЛІМ: БАЛАБАҚША

Балабақшада санау дағдыларын қалыптастыру

ЖАРИЯЛАНДЫ
07.04.2026

СІЛТЕМЕ
https://bilimger.kz/187989/

Насибова Элмира Рахмановна

Тәрбиеші

Алматы облысы, Еңбекшіқазақ ауданы

«Раушан» бөбекжай балабақшасы

Аңдатпа: мақалада балабақша жағдайында тәрбиеленушілердің санау дағдыларын қалыптастырудың мазмұны мен әдістемелік ерекшеліктері жан-жақты талданады. Мектепке дейінгі кезеңдегі балалардың сандық түсініктерін дамытудың педагогикалық шарттары, дидактикалық материалдардың маңыздылығы және ойын әрекеті арқылы оқытудың тиімділігі қарастырылған. Сонымен қатар, мақалада санау процесіндегі қиындықтарды жеңу жолдары мен отбасы мен балабақша арасындағы сабақтастық мәселелеріне ғылыми негізделген сипаттама беріледі.

Кілт сөздер: балабақша, санау дағдысы, математикалық түсінік, сан мен цифр, дидактика, тәрбиеші, танымдық белсенділік, логикалық ойлау.

Кіріспе.

Қазіргі мектепке дейінгі білім беру саласында баланы интеллектуалдық тұрғыдан дамыту – басты басымдықтардың бірі болып табылады. Балабақшада санау дағдыларын қалыптастыру тек математикалық есептерді шығаруға дайындық емес, бұл баланың логикалық пайымдауын, зейінін, есте сақтауын және қоршаған ортадағы заттар мен құбылыстарды сандық тұрғыдан бағалай білу қабілетін дамытудың құралы. Санау әрекеті – мектепке дейінгі жастағы баланың танымдық дамуының маңызды сатысы, өйткені бұл кезеңде бала алғаш рет дерексіз ұғымдармен (сандармен) жұмыс істеуді бастайды. Осы мақаланың мақсаты – балабақшада санау дағдыларын қалыптастырудың әдістемелік негіздерін ашу және оны тәжірибеде қолданудың тиімді жолдарын көрсету.

1. Балабақшада санауды үйретудің әдістемелік негіздері және жас ерекшелік кезеңдері

Балабақшада санау дағдыларын қалыптастыру процесі баланың жас ерекшелігіне қарай өтетін күрделі әрі жүйелі педагогикалық жұмысты талап етеді. Екінші кіші топтан бастап балалар заттардың тобын (жиынтығын) қабылдауға үйренеді, алдымен «бір» және «көп» ұғымдарын ажыратып, кейіннен сандардың натурал қатарымен танысады. Ортаңғы және ересек топтарда бұл жұмыс күрделеніп, балалар тек тура санауды ғана емес, кері санауды, сандарды салыстыруды және санның құрамын түсінуді меңгере бастайды. Бұл жерде педагогтың негізгі міндеті – баланың санау әрекетін механикалық жаттаудан саналы қабылдауға көшіру, яғни әрбір айтылған сан есімнің нақты бір затқа тиесілі екенін және санау нәтижесі сол топтағы заттардың жалпы санын білдіретінін ұғындыру. Санауды үйрету кезінде баланың көру, есту және сезіну мүшелерін бірдей қолдануы, заттарды санай отырып, оларды қолмен жылжытуы немесе нұсқауы — сан мен мөлшер арасындағы психологиялық байланыстың берік орнығуына мүмкіндік береді. Осылайша, балабақшадағы жүйелі жұмыс баланың математикалық сауаттылығының негізін қалап, оның абстрактілі ойлау жүйесін кезең-кезеңмен қалыптастырады.

2. Санау дағдыларын қалыптасырудағы дидактикалық ойындардың маңызы мен орны

Мектепке дейінгі жастағы баланың басты іс-әрекеті ойын болғандықтан, балабақшада санауды үйретудің ең тиімді тәсілі — дидактикалық ойындарды қолдану болып табылады. Ойын арқылы бала қысымсыз, еркін жағдайда сандар әлемімен танысады, бұл оның математикаға деген қызығушылығын оятып, танымдық белсенділігін арттырады. Мәселен, «көршісін тап», «қандай сан жоғалды?», «затты цифрмен сәйкестендір» сияқты ойындар баланың сандық қатарды есте сақтауына және сандардың өзара байланысын түсінуіне көмектеседі. Сюжеттік-рөлдік ойындарда (мысалы, «дүкенші», «дәрігер», «автобус») санау дағдылары шынайы өмірлік жағдайларға негізделеді, бұл баланың алған білімін практикада қолдана білу икемділігін дамытады. Тәрбиеші ойын барысында тек бақылаушы емес, бағыт беруші рөлін атқарып, баланың ойлау логикасын дұрыс арнаға бұрып отыруы тиіс. Ойын элементтерін қолдану сабақтың тартымдылығын арттырып, ең күрделі математикалық ұғымдарды баланың оңай меңгеруіне жағдай жасайды, сонымен бірге ұжымдық ойындар баланың қарым-қатынас мәдениетін де бірге дамытады.

3. Көрнекілік және практикалық әдістердің санауды меңгерудегі тиімділігі

Балабақшада санау дағдыларын қалыптастыруда көрнекілік принципі шешуші рөл атқарады, себебі бұл жастағы балалардың ойлауы нақты-бейнелі сипатта болады. Тәрбиеші сабақ барысында тек суреттерді ғана емес, сонымен қатар нақты дидактикалық материалдарды: текшелерді, есепшоттарды, табиғи материалдарды

және арнайы математикалық жиынтықтарды кеңінен қолдануы қажет. Әрбір санды үйрету кезінде оның мөлшерлік мағынасын көрсету үшін заттарды салыстыру, оларды бір-бірінің үстіне немесе астына қою арқылы «артық», «кем», «тең» ұғымдарын түсіндіру өте маңызды. Заманауи балабақшаларда интерактивті тақталар мен мультимедиялық құралдарды пайдалану санау процесін визуализациялауға және баланы қызықтыруға үлкен мүмкіндік береді, алайда материалдық көрнекіліктермен жұмыс істеуді ешқандай технология алмастыра алмайды, өйткені бала затты қолымен ұстағанда ғана санның мәнін тереңірек сезінеді. Көрнекілік әдісін сөздік және практикалық әдістермен ұштастыру баланың зейінін шоғырландырып, алған мәліметтің ұзақ мерзімді жадында сақталуын қамтамасыз етеді. Сондықтан, дидактикалық материалдардың эстетикалық тартымдылығы, баланың жасына сай болуы және қауіпсіздігі тәрбиеші назарында болуы тиіс негізгі талаптар болып табылады.

4. Санау процесіндегі қиындықтарды жеңу және жеке тұлғалық тәсіл

Балабақшада санауды үйрету барысында кейбір балаларда сандарды шатастыру, сандық қатарды қате айту немесе зат пен санды сәйкестендіре алмау сияқты қиындықтар жиі кездеседі. Мұндай мәселелердің туындауы баланың психологиялық даму ерекшеліктеріне, зейінінің тұрақсыздығына немесе әдістемелік жұмыстың жүйесіздігіне байланысты болуы мүмкін. Қиындықтарды жеңу үшін педагог әр балаға жеке тұлғалық тәсілді қолдана отырып, қателіктердің себебін анықтап, түзету жұмыстарын жүргізуі қажет: мысалы, егер бала сандық қатарды жаттаудан қиналса, санауды ритммен, өлеңмен немесе қозғалыспен байланыстыру тиімді. Санау барысында баланың өз бетінше жұмыс істеуіне мүмкіндік беру, жіберген қатесін өзіне тапқызу және жетістіктерін үнемі мақтап отыру оның математикаға деген қорқынышын сейілтіп, өзіне деген сенімділігін арттырады. Сонымен қатар, баланың деңгейіне қарай тапсырмаларды жеңілдету немесе күрделілендіру арқылы саралап оқыту принципін ұстану — топтағы барлық баланың санау дағдысын бірдей деңгейде қалыптастыруға мүмкіндік береді. Қиындықтарды ерте бастан анықтап, оларды ойын түрінде жою баланы мектептегі оқу процесіне психологиялық тұрғыдан бейімдеуге және математикалық сәтсіздіктердің алдын алуға көмектеседі.

5. Балабақша мен отбасының санау дағдыларын дамытудағы ынтымақтастығы

Баланың санау дағдыларын қалыптастыру тек балабақша ішінде ғана емес, отбасы тәрбиесімен тығыз байланыста жүзеге асырылғанда ғана жоғары нәтиже береді. Ата-аналар баламен күнделікті қарым-қатынас кезінде — серуендегенде ағаштарды санау, дастарқан жаюда қасықтарды бөлу, киінгенде түймелерді санау сияқты қарапайым әрекеттер арқылы математикалық білімді өмірмен байланыстыра алады. Тәрбиешілер ата-аналармен кері байланыс орнатып, оларға үйде қолдануға болатын математикалық

ойындар мен әдістемелік кеңестер беріп отыруы тиіс, себебі баланың қызығушылығын арттыруда ата-ананың рөлі өте жоғары. Балабақшадағы ата-аналар бұрышында санауды үйретудің қызықты жолдары туралы ақпараттар жариялау, ашық сабақтар мен бірлескен шеберлік сыныптарын өткізу екі жақты ынтымақтастықты нығайта түседі. Отбасылық қолдау баланың математикалық ұғымдарды тезірек қабылдауына және оны күнделікті қажеттілік ретінде сезінуіне ықпал етеді, бұл өз кезегінде баланың интеллектуалдық әлеуетін толық ашуға жол ашады. Осылайша, педагог пен ата-ананың бірлескен әрекеті баланың бойындағы санау дағдысын автоматты деңгейге дейін жеткізуге және логикалық ойлау мәдениетін қалыптастыруға септігін тигізеді.

Қорытынды

Балабақшада санау дағдыларын қалыптастыру — бұл көпжақты және ұзақ мерзімді педагогикалық процесс, ол тәрбиешіден терең білімді, төзімділікті және шығармашылық ізденісті талап етеді. Мақалада қарастырылған әдіс-тәсілдер мен ойын технологиялары баланың математикалық әлемге алғашқы қадамдарын сенімді жасауына, сандардың мағынасын түсінуіне және логикалық операцияларды меңгеруіне бағытталған. Санау дағдысының сапалы қалыптасуы баланың болашақта мектепте сәтті оқуына ғана емес, оның жалпы тұлғалық дамуына, қоршаған ортаны тануына және сыни ойлау қабілетінің артуына үлкен әсер етеді. Сондықтан мектепке дейінгі ұйымдарда санауды оқытудың заманауи және дәстүрлі әдістерін шебер ұштастыра отырып, әр баланың ерекшелігін ескеретін қолайлы білім беру ортасын жасау — бүгінгі күннің басты педагогикалық міндеті болып қала бермек.

Пайдаланылған әдебиеттер :

Қарапайым математикалық түсініктерді қалыптастыру: әдістемелік нұсқау. – астана: қр бғм, 2022.

1. Логинова з. П. Математика мектеп жасына дейінгі балаларға. – мәскеу: просвещение, 2018.
2. Метлина л. С. Математика балабақшада. – мәскеу: педагогика, 2017.
3. Захарова а. Б. Ойнаймыз да, санаймыз. – алматы: мектеп, 2020.
4. Колесникова е. В. Мен санай бастадым. – алматы: атамұра, 2021.

Журналдар мен мерзімді басылымдар

1. Отбасы және балабақша журналы. – алматы, 2023. – №4.
2. Мектепке дейінгі тәрбие журналы. – астана, 2024. – №2.
3. Бала мен балабақша журналы. – алматы, 2023. – №5.

© 2026 Bilimger.kz Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.